

**ოკაიკიანი გარდამავალი ზმნების ზოგადი ნაკრები თარგობით
პიკველსა და თარგობით მორგები**

(გაუტენია თუ გაუტენია? გაეტენა თუ გაეტენა?)

გარდამავალ ორპირიან ზმნათა წარმოებისას თურმეობით პირველსა და თურ-
მეობით მეორეში თავს იჩენს პარალელური ფორმები.

ერთი მხრით გვაქვს:

მეორე მხრით გვაქვს:

გაუტენია და გაეტენა
დაუგლეჯია და დაეგლეჯა
გაუყიდა და გაეყიდა

გაუტენია და გაეტენა
დაუგლეჯნია და დაეგლეჯნა
გაუყიდნია და გაეყიდნა

ე. ი. თურმეობით პირველსა და თურმეობით მეორეში ნარიანი ფორმებზე
ჩნდება.

განსაკუთრებით იკიდებს ფეხს ნარიანი ფორმები თურმეობით მეორეში, აქ
ნარიანი ფორმები იმ შემთხვევაშიც გვაქვს, როცა თურმეობით პირველში ნარის
ჩართვა შეუძლებელია: გაუშლია (შეუძლებელია: გაუშლნია), მაგრამ: გაეშალა
და გაეშალნა.

ამგვარი ფორმები მაშინაც ჩნდება, როცა -აგ და ამ სუფიქსიან წარმოებას
თურმეობით პირველში -ა დაბოლოებიანი წარმოება ცვლის. მართებული გაუ-
ბედავს ფორმის ნაცვლად გაუბედავს პარალელურად გაუბედნია გვაქვს.

ნ-ს ჩართვა თურმეობით პირველსა და თურმეობით მეორეში ყოველთვის
არ შეიძლება.

1. ნ-ს ჩართვა შესაძლებელია:

ა) იმ შემთხვევაში, როცა ზმნას აწმყოს ფუძის საწარმოებელი სუფიქსი არა-
აქვს.:

ტებს: გაუტენია — გაუტენია, გაეტენა

ამათვე ეკედლება უძედრეკადი ზმნები:

კვნეტს : გაუკვნეტია — გაუკვნეტნია, გაეკვნეტნა

ტლეთს : დაუფლეთია — დაუფლეთნია, დაეფლეთნა

ცვეთს : გაუცვეთია — გაუცვეთნია, გაეცვეთნა

ბ) -აგ სუფიქსიან ზმნებს იმ შემთხვევაში, თუ მათ ეს სუფიქსი ჩამოსცილ-
დათ:

ღეწავს — ღეწს: გაუღეწია — გაუღეწნია, გაეღეწნა

თესავს — თესს: დაუთესია — დაუთესნია, დაეთესნა

გ) -ემ სუფიქსიანებს იმ შემთხვევაში, თუ სუფიქსი ფუძეს შეეხორცა:

სცემს : უცემია — უცემნია, ეცემნა

მაგრამ: გამოსცემს — გამოუცია. შეუძლებელია: გამოუცნია და გამოეცნა; მისცემს
— მიუცია. შეუძლებელია: მიუცნია და მიეცნა.

დ) -ებ სუფიქსიანებს, თუ სუფიქსი ჩამოსცილდა:

მოიტაცებს — მოუტაცებია	მაგრამ: მოუტაცნია, მოეტაცნა
დაივიწყებს — დაუვიწყებია	მაგრამ: დაუვიწყნია, დაევიწყნა
დაბადებს — დაუბადებია	მაგრამ: დაუბადნია, დაებადნა

მაგრამ არა ყოველთვის:

აქებს — უქია — ექო	შეუძლებელია: უქნია, ექნო
ანთებს — აუნთია — აენტო	
წასცხებს — წაუცხია — წაცხო	

II. წ-ს ჩართვა შეუძლებელია:

ა) -ი სუფიქსიან ზმნებში:

გვის — დაუგვია, დაეგავა.

ამ შემთხვევაში წ თურმობით პირველში არასოდეს არ გვხვდება, მაგრამ შესაძლებელია მისი გაჩენა თურმობით II-ში:

თვლის — დაუთვლია — დაეთვალა//დაეთვალნა
თლის — გაუთლია — გაეთალა//გაეთალნა
ღვრის — დაუღვრია — დაეღვარა//დაეღვარნა
შლის — წაუშლია — წაეშალა//წაეშალნა

მაგრამ: ცრის — გაუცრია — გაეცრა (შეუძლებელია: გაეცრნა).

თურმობით პირველში წ შეიძლება შეგვხვდეს მხოლოდ ყიდის ზმნაში: ყიდის — გაუყიდა//გაუყიდნა.

ბ) -ამ სუფიქსიან ზმნებში, თუნდაც -ამ სუფიქსი ჩამოშორებულ იქნეს: დაუბია — დაება (შეუძლებელია: დაუბნია, დაებნა).

გ) -ემ სუფიქსიან ზმნებში, თუ სუფიქსი შეხორცებული არაა:

გამოუცია — გამოეცა
მიუცია — მიეცა.

დ) -ებ სუფიქსიან ზმნებში, როცა -ებ სუფიქსი შენარჩუნებულია.

ე) -ობ სუფიქსიან ზმნებში, თუმცა -ობ სუფიქსი ჩამოშორებულია:

გმობს — უგმია — ეგმო
უთმობს — დაუთმია — დაეთმო
აღბობს — დაუღბია — დაეღბო
აღპობს — დაუაღპია — დაეაღპო
ათბობს — გაუთბია — გაეთბო
აპობს — გაუპია — გაეპო
აქწობს — დაუქწონია — დაექწონო
ახმობს — გაუხმია — გაეხმო
ატკობს — დაუატკობია — დაეატკობო

ვ) -ევ სუფიქსიან ზმნებში, სადაც -ევ სუფიქსი შემონახულია:

ათევს — გაუათევია — გაეთავა
არწევს — ურწევია — ერწია
იკვლევს — უკვლევია — ეკვლია

ამტვრევს	—	უმტვრევია	—	ემტვრია
ამშევს	—	უმშევია	—	ემშია
აკმევს	—	უკმევია	—	ემკია
არღვევს	—	ურღვევია	—	ერღვია
არჩევს	—	ურჩევია	—	ერჩია
არხევს	—	ურხევია	—	ერხია

ასევე: აშღვევს, აჩგვევს, აქცევს, ამჩნევს, იწვევს, ახვევს, ურევს.

მაშასადამე, -ნ სუფიქსის ჩართვა იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, როცა თურმეობითში აწმყოსეული სუფიქსი არა გვაქვს.

ზოგჯერ -ნ სუფიქსი ფორმათა განსხვავების მიზნით გაჩენილადაა მიჩნეული; კერძოდ, ამ სუფიქსის დართვით ხდება თითქოს განსხვავება გარდამავალი ზმნების თურმეობითი მეორისა სუფიქსიანი ვნებითების ნამყო ძირითადისაგან (წყვეტილისაგან).

მაგრამ ფორმათა შორის განსხვავებას ეს -ნ ვერ დაამყარებს, რადგან:

1) იგი არ დაერთვის ყველა ზმნას.

2) თუ საჭიროა გარდამავალი ზმნების თურმეობითი II-ის განსხვავება ვნებითის ნამყო ძირითადისაგან (წყვეტილისაგან), ასევე საჭიროა განსხვავდეს გარდამავალი ზმნების კავშირებითი III ვნებითის კავშირებითი II-ისაგან, გარდამავალი ზმნების კავშირებით III-ში კი -ნს ჩართვა შეუძლებელია.

3) -ნ სუფიქსი თურმეობით პირველშიც ჩნდება, თუმცა ფორმათა განსხვავების საჭიროება ამ შემთხვევაში არ არსებობს.

თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში იმ შემთხვევაშიც კი, როცა, -ნს ჩართვა შესაძლებელია, გაბატონებულია უნარო ფორმები. ერთადერთ ლიტერატურულ ფორმებად ეს უნარო ფორმები უნდა იქნეს მიჩნეული.

-ი-ა დაბოლოების წინ -ნ დარჩება მხოლოდ იმ ზმნებში, რომელთაც ფუძემი -ნ მოეპოვებათ:

ესენია:

უშღვნია, უღრღნია, გაუხსნია, გაურყვნია, გაუხცვნია, დაუტკეპნია, გაუღზავნია, დაუვარცხნია, გაუთოხნია, დაუთხუხნია, დაუკორტნია, დაუკოცნია, დაულოშნია, უშოგვნია, დაუცოხნია, დაუწიწნია, ამოუწუწნია, დაუჯიჯგნია, უწვრთნია და მისთ.

აგრეთვე -ენ სუფიქსიანი ზმნები:

უკბენია	გაუფენია
დაუღგენია	დაუფრენია
დაუბჭენია	უჭმენია
გამოუვლენია	შეუღრენია
მოუღხენია	დაუშენია
ურქენია	შეუცდენია
გაურბენია	გაუძვრენია
დაურჩენია	მიუწვდენია
შეურცხვენია	უწყენია
უხტვენია	დაუწვენია
უხშენია	წაუხდენია და მისთ.

სტატიკური ზმნები ცნობრობს, მეფობს, მუშაობს—ტიპისა, როგორც ცნობილია, დრო-კილოთა მესამე ჯგუფში დანაკლის ფორმებს გარდამავალი ზმნე-

ბის ინვერსიული ფორმებით ივსებენ. ამასთან, მათი მესამე სერიის ფორმები სათანადო გარდამავალი ზმნების ფორმათაგან იმით განსხვავდება, რომ გარდამავლებს -ებ სუფიქსი შენარჩუნებული აქვთ, ცხოვრობს ტიპის ზმნები კი თუმცა გარდამავალი ზმნების ფორმებს გამოიყენებენ, მაგრამ -ებ სუფიქსის ჩამოშორებით, ამდენად, დასახელებული ფორმები ისედაც გარჩეულია ერთმანეთისაგან.

შდრ. აცხოვრებს — უცხოვრებია, ეცხოვრებინა, ეცხოვრებინოს

ცხოვრობს — უცხოვრია, ეცხოვრა, ეცხოვროს

ამდენად, ნ-ს ჩართვა ამ ტიპის ზმნების თურმეობით I-სა და II-ში გასარჩევ საშუალებად არ შეიძლება გამოდგეს. ამის გამო ნარიანი ფორმები ამ შემთხვევაშიც უარსაყოფია.

ნ ამ შემთხვევაშიც მხოლოდ იმ ზმნებში დარჩება -ი-ს წინ, რომელთაც ფუქეში ნ მოეპოვებათ:

კაკანებს — უკაკანია

ქაქანებს — უქაქანია

ჭიხვინებს — უჭიხვინია

ბუზღუნებს — უბუზღუნია და სხვ.